

Samhällsbyggnadsförvaltningen
Viktoria Grönholm
0171-62 51 71
viktoria.gronholm@enkoping.se

Tekniska nämnden

Riktlinjer för livsmedelsupphandling 2020-2024

Förslag till beslut

Information till kommunstyrelsen

Inför kommande budgetarbete vill tekniska nämnden informera kommunstyrelsen om den väntade kostnadsökningen av livsmedel för vård- och omsorgsnämnden och utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden. Nämnderna behöver ekonomiskt utrymme för den ökande andelen ekologiska inköp från år 2022.

Förslag till nämnden

Tekniska nämnden antar riktlinjerna för livsmedelsupphandlingen 2020-2024, enligt bilaga 1.

Beskrivning av ärendet

Enköpings kommun kommer att genomföra en upphandling av livsmedel under 2020. Eftersom upphandlingen har en viktig roll i kommunens hållbarhetsarbete har riktlinjerna för upphandlingen tagits fram tillsammans med arbetsutskotten i tekniska nämnden, utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden och vård- och omsorgsnämnden. I en workshop diskuterades nya riktlinjer utifrån resultatet av förra upphandlingen, strategiska dokument som påverkar livsmedelsupphandlingen och jämförelsetal med fyra mälärstäder. Efter workshopen skickades förslaget på riktlinjerna på remiss från tekniska nämnden till vård- och omsorgsnämnden och utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden.

När vård- och omsorgsnämnden och utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden besvarade remissen förordades 25% ekologiska livsmedel med hänvisning till begränsad ekonomi. Övriga punkter i riktlinjerna ställde de sig bakom.

Under pågående remissrunda beslutade kommunfullmäktige den 9 december 2019 om indikatorer till kommunfullmäktiges mål 2020-2023. Enligt beslutet är kommunens mål att ekologiska livsmedel i kommunens verksamhet ska uppgå till 31,5% år 2023.

Samhällsbyggnadsförvaltningens bedömning

Förvaltningen föreslår att tekniska nämnden fastslår riktlinjerna för livsmedelsupphandlingen 2020-2024 enligt bilaga 1. Förklarande underlag till riktlinjerna finns i bilaga 2.

Målet för andelen ekologiska livsmedel är 33% till år 2024. Målet grundar sig på två beslut:

1. Kommunfullmäktige har beslutat om en ökning av ekologiska livsmedel till 31,5% till år 2023, det vill säga året innan målet om 33%.
2. Regeringens har tagit fram en livsmedelsstrategi om 60% ekologiska livsmedel för offentlig sektor till 2030. För att nå dit behöver Enköpings kommun öka andelen ekologiska inköp under tre upphandlingarna fram till 2030. För att nå målet i tre steg behövs en ökning till 33% ekologiskt i livsmedelsupphandlingen.

För att uppnå 33 % ekologiska livsmedelsinköp till 2024 har förvaltningen kalkylerat en prisökning för ekologiska livsmedel som ser ut enligt följande:

2021 är målet 23%: ingen kostnadsökning

2022 är målet 27%: kostnadsökning 240 000 kronor

2023 är målet 31,5%: kostnadsökning 480 000 kronor jämfört med 2022

2024 är målet 33%: kostnadsökning 240 000 kr jämfört med 2023

Kostnadsökningen fördelas mellan vård- och omsorgsnämnden med 30% och utbildning- och arbetsmarknadsnämnden med 70%.

Förvaltningen kommer även i fortsättningen att ha ambitionen att välja både närproducerat och ekologiskt.

Bilaga 1: Riktlinjer för livsmedelsupphandling 2020-2024

Bilaga 2: Förklarande underlag till riktlinjerna för livsmedelsupphandling 2020-2024

Gunilla Fröman
Förvaltningschef
Enköpings kommun

Viktoria Grönholm
Kostchef
Enköpings kommun

Kopia till:
Kommunstyrelsen
Utbildning- och omsorgsnämnden
Vård- och omsorgsnämnden

Samhällsbyggnadsförvaltningen
Viktoria Grönholm
0171-62 51 71
viktorija.gronholm@enkoping.se

Riktlinjer för livsmedelsupphandling 2020-2024

Livsmedelsupphandlingen ska genomföras med ambitionen att:

1. I livsmedelsupphandlingen ska en intention vara att öka andelen närproducerade livsmedel bland annat genom att undersöka marknaden av leverantörer inom frukt och grönt.
2. Kött och chark upphandlas som en egen varugrupp.
3. Upphandlingsmyndighetens baskrav och avancerade krav ställs där så är möjligt.
4. Andelen CO₂e/kg inköpta livsmedel minskas med 0,2 CO₂e/kg livsmedel under upphandlingsperioden.
5. 33 procent av värdet av de upphandlade livsmedlen ska vara ekologiska.
6. 75 procent av den upphandlade fisken ska vara från certifierat hållbart fiske.
7. Krav på socialt ansvarsfull produktion ställs vid upphandling av utvalda produkter.
8. All palmolja som används i de upphandlade produkterna ska vara ansvarsfullt producerad, så kallad certifierad palmolja. Produkter med palmolja ska begränsas i upphandlingen.
9. Samtliga produkter som upphandlas ska vara fria från industriellt framställda transfetter och glutamat.
10. Ägg ska komma från frigående höns.
11. Ökad andel vegetabilier.
12. Minskad andel animaliskt protein och ökad andel vegetabiliskt protein.
13. Inköp ska göras efter säsong för att minska klimatpåverkan..
14. Begränsa flygimporterade livsmedel

Samhällsbyggnadsförvaltningen
Viktoria Grönholm
0171-62 51 71
viktoria.gronholm@enkoping.se

Förklarande underlag till riktlinjer för livsmedelsupphandling 2020-2024

Bakgrund

Inför nuvarande livsmedelsupphandling antogs riktlinjer för upphandlingen av kommunstyrelsen. Dessa riktlinjer innebar en ambitionsökning gällande ekologiska och närproducerade livsmedel. Fokus låg på ekologiska produkter som importeras samt närproducerat kött och chark.

Under nuvarande avtalsperioden har ambitionen om 25% ekologiska livsmedel inte uppfyllts. Idag köper Enköpings kommun 19% ekologiska livsmedel. Detta beror främst på ändrade inköpsbeteenden då det köps in mer svenskproducerade produkter och produkter med mindre klimatpåverkan. Vissa efterfrågade ekologiska produkter har inte kunnat erbjudas i upphandlingen.

Upphandlingen av kött och chark som egen varugrupp har under avtalsperioden resulterat i att inköp av svensk köttråvara ökat från 46% till 98%.

Styrdokument

Kort sammanfattning av styrdokument att ta hänsyn till inför livsmedelsupphandlingen 2020:

Agenda 2030 består av ekonomiska, sociala och miljömässiga hållbarhetsmål. 12 av de 17 målen kan kopplas till livsmedelsinköp vilket gör livsmedelsupphandlingen strategiskt viktig för kommunens hållbarhetsarbete.

Livsmedelsstrategin antogs av riksdagen i juni 2017. Här finns bland annat mål om 60% ekologiska inköp inom offentliga verksamheter till 2030 och halverat matsvinn.

ÄT UPPsala län är en handlingsplan för att uppnå målen för livsmedel i den regionala utvecklingsstrategin (RUS). Målen är att öka produktionsvärdet från jordbruks- och trädgårdssektorn med 20% samt att öka produktionsvärdet av ekologiska livsmedel med 200%.

Enköpings kommuns hållbarhetslöften, Klimat och energi 2019-2022, KS 2019/496. Ett prioriterat hållbarhetslöfte är "Inspirera till klimatsmarta val". Aktivitet kopplad till löftet: "Genomföra strategi för mer hållbar måltidsproduktion: öka andel

vegetabilier, inköp av säsonganpassade råvaror samt utarbeta metoder för att minska matsvinn.”

Kommunfullmäktiges mål 2023. Ett fokusområde är hållbarhet som säger att koldioxidutsläpp från verksamheterna ska minska. Mål 14: Enköping är en klimatsmart, fossilfri och väl fungerande kommun där det är enkelt att ha en hållbar livsstil.

Kommunens policydokument gällande upphandling, inköp och hållbarhet.

Ekonomi och CO₂e

Det finns idag inget utrymme för kostnadsökningar inom befintlig livsmedelsbudget. En minskning av livsmedel med hög andel koldioxidutsläpp ger ett ekonomiskt utrymme att välja t ex mer ekologiska livsmedel. Att minska 0,2 CO₂e/kg inköpta livsmedel innebär en 10% minskning av koldioxidutsläpp från inköpta livsmedel jämfört med idag. I praktiken betyder det att en till två måltider per månad med nötkött ersätts med vegetariska maträtter lagade från grunden. Kostnadsbesparingen att gå från nötkött till baljväxter ger ett ekonomiskt utrymme om cirka 350 000 kr per år. Koldioxidutsläppen minskas med 225 ton per år.

Denna förändring måste ske stegvis under avtalsperiodens fyra år då det innebär att arbeta med en beteendeförändring och acceptans av nya livsmedel för kunderna. Hållbarhetslöftet om att inspirera till klimatsmarta val stämmer väl in med detta arbete. Förändringen kan genomföras inom utbildningsförvaltningens verksamhetsområde men är svårare att få acceptans för hos vård- och omsorgsförvaltningens kunder. Möjlighet finns att redovisa nyckeltalen för de olika förvaltningarna och ha olika målsättningar.

Ekologiskt

För att uppnå livsmedelsstrategins mål om 60% ekologiskt till 2030 behöver Enköpings kommun öka andelen ekologiska inköp under de tre kommande livsmedelsupphandlingarna. Livsmedelsupphandlingen kan bidra till målen i den regionala utvecklingsstrategin (RUS) genom ökad andel närproducerade konventionella och ekologiska produkter.

I tabellen nedan finns en kostnadskalkyl för att uppnå 25 % ekologiskt respektive 33 % ekologiskt. Kostnadsökningen är baserad på prisuppgifter från kommuner i närområdet.

Ökning ekologiskt	Ökad kostnad per år	Förklaring
Från dagens 19% till 25%	(360 000 kr)	Ökningen kan finansieras genom förändrad meny med minskad andel animaliskt protein och ökad andel vegetabiliskt protein. Här upphandlas främst importerade varugrupper med lägst prisskillnad mellan ekologiskt och konventionellt. Det är framför allt frysta, konserverade eller färska grönsaker, frukter och baljväxter samt pasta, mjöl och gryn.
Från 25% till 33%	960 000 kr	Ökad kostnad på i snitt 120 000 kr per procentenhet ekologiskt. Varor som efterfrågas i detta steg kan vara t ex mjölk, ägg, svensk frukt och grönsaker samt hel- och halv fabrikat. Prisökningen motsvarar 50 öre per portion från måltidsservice, samt ökad kostnad för övriga livsmedelsinköp på förvaltningarna. Total kostnadsökning för VO: 280 000 kr/år Total kostnadsökning för UF: 680 000 kr/år

I första hand upphandlas ekologiska livsmedel som vid konventionell odling har en hög belastning på miljön och som importeras. Genom denna prioritering bidrar Enköpings kommun till att minska den globala miljöpåverkan och förbättra arbetsmiljön för de som arbetar på exempelvis kaffe och bananplantage. Prioriterade produkter är bland annat kaffe, bananer och ris.

I nästa steg prioriteras livsmedel som vanligtvis importeras och som inte odlas eller produceras i Sverige. Dessa livsmedel finns främst inom varugrupperna kolonial och djupfryst. Exempel på sådana livsmedel är frysta grönsaker och bär, baljväxter, pasta, tomatkross och ketchup.

I tredje hand prioriteras livsmedel som köps in som hel- och halvfabrikat samt svenska varor.

Socialt ansvarsfullt producerat

Kaffe, te, bananer, kakao och peppar upphandlas med krav om socialt ansvarsfullt producerade livsmedel.

Närproducerat

Man kan i en upphandling inte ställa krav på att livsmedel ska vara närproducerade eller ha svenskt ursprung. Däremot kan andra krav ställas som till exempel transporttid till slakt, krav på betesdrift, antibiotikaanvändning mm. Dessa krav återfinns i upphandlingsmyndighetens upphandlingskriterier.

Genom dialog med marknaden i närområdet kan varugrupper identifieras där andra producenter med intresse, kapacitet och möjlighet att leverera till kommunen finns. Producentens produkter måste motsvara de behov som verksamheten har, samt ha rätt kvalitet och rimlig prisbild. Upphandlingen kan anpassas inom de identifierade varugrupperna så att förfrågningsunderlaget inte försvårar för andra producenter att vara med och konkurrera om hela eller delar av avtalet.

Kött och chark är idag upphandlad som en egen varugrupp med en lokal leverantör med egen leverans. Svenskt kött är något som efterfrågas av föräldrar med barn inom skola och förskola. Anledning till efterfrågan är bland annat antibiotikaanvändningen och förekomsten av multiresistenta bakterier, MRSA, i kött från andra länder.

Andra exempel på producenter som kan kontaktas på marknaden är bland annat leverantörer av frukt och grönt. Genom att öka inköpen av närodlade konventionella och ekologiska produkter bidrar kommunen till flera hållbarhetsmål. Det kan även finnas en pedagogisk vinst med lokala leverantörer som eventuellt kan ta emot studiebesök av elever.

Ägg

Formuleringen i riktlinjen anger ägg från frigående höns, vilket gör att ägg från höns i bur ej kommer att upphandlas. Vilket val av ägg från frigående höns som kommer att upphandlas avgörs under kartläggningen av upphandlingen.

Ägg från frigående höns inomhus finns upphandlade idag.

Ägg från frigående höns utomhus finns i väldigt begränsad mängd på marknaden och kravet rekommenderas inte vid upphandling idag. En lokal producent planerar produktion av ägg från frigående höns utomhus till hösten 2020. Om intresse och möjlighet av leverans till kommunens kök finns så kan detta alternativ utredas. Det kan medför ökat antal transporter till våra verksamheter.

Ekologiska ägg från frigående höns innebär att hönsen har möjlighet att vistas utomhus sommartid och minst under en tredjedel av livet. Det är en lägre beläggingsgrad än konventionell produktion. Foder ska vara 95% ekologiskt och odlat i närområdet. En övergång till ekologiska ägg innebär en kostnadsökning om 165 000 kr/år vilket medför en ökning av ekologiska inköp med ca 2%. Ekologiska ägg kan vara ett sätt att komma upp i 33% ekologiska livsmedel.

Fisk

I upphandlingen efterfrågas fisk från certifierat hållbart fiske där så är möjligt.

Krav på egenskaper som ställs vid upphandling av fisk är bland annat spårbarhet, fångstzon och handelsbeteckning = latinska namnet.

I upphandlingen ställs krav på att endast fisk som är märkt med "Bra" eller "Var försiktig med" på upphandlingsmyndighetens fisklista får erbjudas. Kraven gäller båda odlad och vildfångad fisk.

Viktoria Grönholm
Kostchef
Enköpings kommun